

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Fundatiunea lui Négoe Voda. — Discursu despre lucrarea pamentului, rostitu de I. Georgescu cu ocasiunea adunarei generale a despartimentului III Sibiiianu pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, ținuta in 30 Octombrie a. c. in comun'a Secadate. — Disertatiune „despre cultur'a arboriloru“, insinuata la adunarea „despartimentului alu XII alu Asociatiunei Transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu“ ținuta in Lapusiulu ungurescu la 10 Augustu anulu 1884 de invetiatoriulu Alessiu Latisiu din Lapusiulu-ungurescu. — Procese verbali ale comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luat in siedinti'a dela 21 Noembrie si 6 Decembre n. 1887. — Bibliografia. — Anunciu de abonamentu.

Fundatiunea lui Négoe*).

1. Négoe Basarab, de sí se urcà pe unu tronu sangeratu si cu ajutoriu turcescu, dar reusi a pune buna orânduiala si odihna intre poporu si in biserica, si a ținé in frèu boierimea cea gâlcevitoare si totdeun'a gata de sànge. Prietenu cu toti vecinii, elu n'a purtatu nici unu resboiu in totu cursulu domniei sale de 9 ani si jumetate, de sí scià se'i ținà in respectu, càndu se abateau dela calea dreptatii si dela cele juruite, scriindule vertosu romanesc cam de acestea :

„Cu mil'a lui Dumnedieu Ioanu Basaraba Voevoda si Domnu. Scrie Domni'a mea multa sanetate buniloru prieteni ai Domniei mele, pàrgariloru din Brasiovu. Si dupa aceea Ve dau in scire prieteniloru Vóstre, cum-ca in afacerea pe care amu tractat'o cu domni'a Vóstra si amu vorbitu mai dinainte si amu juratu, eu me ținú de ea si persistu in aceea de atunci si pàna astadi. Si asia ținemu, cá se fia o tíera cá si cealalta, si ori càta marfa sosescé din tíer'a Turcésca in tíer'a nóstra, fia piperiu, fia matasa, fie ori-ce alta marfa, ér' noi nimicu nu oprimu si nu reținemu dela voi, ci totulu se ajunga in mànile vóstre, — si apoi si din tíer'a nóstra fia pesce, fia céra — ori-ce, nimicu nu vomu oprí dela voi, dupa cum amu vorbitu si dupa cum amu juratu. Eu asia ținú si asia stau pàna acumu. Éra voi nu sciú de ce lucrati altfelu oprindu si scuturile, si arcele, si ferulu si ori-ce arma, si tóte marfurile. Nu sciú ce faceti si ce doriti; vreti óre se faceti o razmiritia? Ce ve gânditi nu stiu. De aceea dar, cá se póta fi asia, dupa cum ati juratu si dupa cum ati vorbitu, asia se fia, daca nu cugetati a face contr'a legii. Voi respundeti de aceea ce faceti ;

*) A se vedea in pericopele scóse din „Album“ intocmite in memori'a restaurarei bisericeii dela Curtea de Argesiu in Nrii 13—14, 15—16 ai „Transilvaniei“ din a. c. Prisosindu materialulu strictu necesariu pentru Asociatiune si pentru scól'a sa de fete cu internatu, amu fostu siliti a curma publicarea datelor istorice precum sunt si acestea. Red.

si se ne dati de stire, cá se scimu si noi ce se facemu. Éra daca ve gânditi cá se fia intre noi traiu si lucrurile dupa cumu amu convenitu si amu juratu se le ținemu, si se traimu cá buni ómeni si vecini, si omenii sè se hranésca in voia si in libertate. Si dupa aceea acelu omu alu nostru, Dumitru din orasiu, elu si-a cumperatu nisce scuturi si a datu arvona, si dupa aceea a trimesu pe omulu seu anume Constantinu. Pe acesta voi se'lu lasati se'si scótia acele scuturi in libertate, ori câte ar fi; dar daca nu veti lasá, si eu se sciú, si voi se sciti. Si Dumnedieu se ve bucuré“.

Originalulu acestui pretiosu documentu se pastredia in Archivulu „Academiei Romane“.

Cu Turcii de sí se gasia in legaturile cele mai bune, Négoe stá in sa gat'a pentru casulu càndu crestiniu aru fi pornitu resboiu contr'a loru. La 1519 elu trimise unu solu la Papa Leonu X. in Rom'a, cá se'i céra binecúventarea pentru elu si pentru fiii sei Teodosie si Petru, si se'lu róge in numele seu si alu lui Stefanu celu tineru, domnulu Moldovei, cá in alianti'a statelor crestine contra Turciloru, Papa se numere si cele doue principate romane, cari astépta din di in di ocasiunea de a scutura jugulu turcescu.

Négoe fiindu fórté evlaviosu, cá fiu sufletescu alu patriarchului Nifon, a petrecutu mai totu timpulu vietii sale cu ingrijirea de lucruri sfinte, cu inflorirea Bisericeii romane; aduse in tíera móstele patriarchului Nifonu dela muntele Atos, facèndu multe slujbe si ceremonii religióse, pentru cá se imblândiésca mani'a ceriului asupr'a tierii pentru atâtea reutati si sànge versatu intre frati. Elu mutà scaunulu metropoliei dela curtea de Argesiu la Tàrgovisce, sfirsindu Mitropoli'a din acestu orasiu, care se incepuse de Radu celu Mare. Tiparí càrti bisericesti, intre altele Evangeli'a, cu o ingrijire asia de deosebita, in càtu adi n'ar putea esí mai bine, din téscurile tipografice. Elu cheltuí sume mari de bani cu inframsetiarea si indiestrarea sfințelor locasiuri, nu numai din

tiér'a Romanésca, dar si din Moldov'a, si Transilvani'a, a tuturoru manastiriloru grecesci din muntele Atos, din Constantinopole, din Sinaia, din Ierusalim; „in tóte la-turile, dela resaritu pàna la apusu, si dela médiadi pàna la média nópte, sfintele biserice le hranea, si multa mila pretutindea dá, si mai virtosu pe cei ce se straina prin pustie, si prin pesceri, si prin schituri, fàra de nici o scumpete hranea; si nu numai crestiniloru fu bunu, ci si pagàniloru“.

Dar momentulu destinatu a'i face pomenirea in se-culi este biseric'a dela Curtea de Argesiu.

Numai càndu citesce cineva invetiaturile asia de folositoare si virtuóse scrise pentru fiulu seu Teodosie, precum si inscriptiunile compuse de deusulu si sapate pre cele doue chenare din façad'a vestică a bisericei, asemenea si documentele oficiale emanate din timpulu seu, póte întielege in deusulu marimea sentimentelor si ferbintiél'a dumnedieiasca ce hranea unu sufletu plinu de credintia cá alu lui.

Reproducemu cele doue inscriptiuni din afara despre partea drépta a intrarii, in testulu slavonu si cu tradu-cerea, ele fiindu nisce documente de mare pretiu*).

Inscriptiunea cea dintàiu dela drépt'a intrarii.

„Càti cu Duchulu lui Dumnedieu se povatuescu, sunt fii ai lui Dumnedieu. Éta si eu robulu Domnului Dumnediului nostru Isusu Christosu Ioanu Négoe Voevodu, adusumi-amu aminte domni'a mea, cumca multi imperati intru imperatiile acestea s'au salasluitu, ci puçini pe cea cerésca imperatie, o au mostenit'o.

De aceea dar éta si eu nu numai ca m'amu sirguitu a càrmuì acésta imperatie, ci si pe domnulu din totu sufletulu a'lu iubi împreuna cu fapte bune. Dreptu aceea amu cunoscutu si noi, cà cei fosti inaintea nóstra stapànitori, adeca imperati, acestea ascultàndu-le si cele pamentesci bine intocmindu-le, pe cele ceresci le-au dobànditu, si cele pamentesci, pamentesciloru le-au lasatu, dupa glasulu fericitului prorocu intre imperati si dumnedieesculu parinte Davidu: fericitu barbatulu ce miluesce si in tóta diu'a de Domnulu se indulcesce; Si earasi: precum cu milostenii se curatiescu peccatele. Aceste dar vediendu-le si noi, si de dorintia si de osàrdie fiindu condusi càtra sfintele si dumnedieescile biserici a le zidí si inaltia, infrumsetia precum le au facutu si inaltiatu si infrumsetiatu ai nostri intru sfàntu reposatii mosi si stramosi si s'au fàcutu titori, cinstite bune biserici au inaltiatu si infrumsetiatu, asemenea si noi, urmàndu loru cu dorintia si osàrdie avèndu càtra acestu sfàntu dumnedieescu templu si locasiu alu pré sàntei curatei si prébinecuventatei stapànei nóstre de Dumnedieu nascátorei si pururea feciórei Maria a pré cinstitei Adormiri, pe care amu gasit'o domni'a mea la Curtea de Argesiu, darimata si neintarita si

prin darulu Dumnedieescu si cu inspirati'a acestei Pré cinstitei Maicei Domnului s'au deschisu ochii inimei nóstre si amu hotaritu acestu mai susu pomenitu templu dela temelie a'lu zidí si a'lu inaltia si a'lu intari, si iamu mai daruitu sate si țigani si balti cu pesce si vami si vase de auru si de argintu si margaritariu si petre nepre-tiuite. Dreptu aceea, dupa a nóstra petrecanie, pe cine 'lu va alege domnulu Dumnedieu se fie tunsu si urmasiu si stapànu alu smeritei domniei mele alu tótei tieri Un-gro-Romàne, pe acela 'lu conjuramu cu Domnulu Dum-nedieu, facétorulu ceriului si alu pamentului si cu prea curat'a sa Maica, si 'lu rugamu pe Dumniului: mare singuru stapanitorule si de Dumnedieu iubitul Domnule, si unsule, te rugamu noi pentru acestu nou ziditu tem-ple, pe carele l'amu inaltiatu in cinstea si slav'a stapà-nului Christosu, cá pe acesta se nu'lu lasi se fie spre pustiire, ascultàndu pe unii rei graitori càtra tine, si se nu se atinga mán'a ta de mai susu comorile si vasele se le iai, ci inca bine si domni'a-ta dupa putere se adaugi (daruesci), pentru cá se nu fie spre batjocur'a limbelor streine, si locuintia animaleloru si a paseriloru si a ga-diniloru si a ómeniloru rei, ci fii càtra elu milostivu si intocmitoriu (ajutatoriu) si pazitoriu si monachiloru lo-cuitori intrinsulu binefacatoriu; cá se'ti fia si domniei tale ctitori'a deseversita, precum si noue, cari amu trecutu din acésta lume desiarta; pentrucà daca voiesce mán'a ta sè se atinga a luá, aducèndu'ti aminte se nu iai, nu te vei încercá, ci déca vei gándí cà le iai dela Précu-rat'a maic'a Domnului, nu vei luá; dar daca vei voi si dela tine se daruesci dupa putere la templulu acesta, se fii binecuventatu de domnulu Dumnedieu, facatoriulu ceriului si alu pamentului, si de précurat'a Maica Sa; pentrucà eu domnule si unsule, dupa mórtea mea nu asteptu dela nimene pomenire se amu, decàtu dela domni'a ta, ér' domni'a ta se ai pomenire in imperati'a cerului, unde este bu-curi'a netrecátore si fericire fàra de sfàrsitu, care va se fie aminu. Si earasi amintimu egumeniloru si mou-achiloru, aci salasluitori, cà daca cinev'a din boieri si din nobili va voi se aduca ale loru averi si vase, pentru cá se le ascunda in manastire, fia chiar si de ori-ce frica, atunci egumenulu si monachii se nu le primésca in manastire, cá se nu fie avere straina in manastire, se nu cada manastirea in nevoe. Éra egumenulu si monachulu, care va primí avere straina se o ascunda in manastire, se fia procliatu si anathema“.

Inscriptiunea cea de a dou'a dela drépt'a intrarii.

„Cu voi'a tatalui, si cu ajutoriulu fiului, si cu se-vèrsirea sfàntului Duch, care in Treime este slavitu Dumnedieu, de dorintia si osàrdie indemnatu, inceputamu acestu sfàntu templu alu prébinecuventatei nóstre stapàne Nascátorei de Dumnedieu cinstitei Adormirei, pe carea privindu-o si vediendu-o si puçinu întielegèndu din scripturile Dumnedieesci, ceea-ce graiesce gur'a stapà-nului Dumnediului nostru in Sfànt'a Evangelie: „déca vomu avea credintia càtu unu graunte de mustaru se voru ertá peccatele nóstre“, dar nici atàt'a nu s'a gasitu in noi, precum se vorbesce éra in sfànt'a Evangelie:

*) Noi aici nu putemu reproduce si testulu originalu sla-vonu din lips'a càtorva litere vechi, éra literatii slavisti càti se voru fi aflàndu între noi dincóce de munti, voru folosí originalulu, din care unu esemplariu flu deteramu la bibliotec'a Associatiunei transilvane aici in Sibiu. Red. Trans.

„Déca cineva va veni la mine — nu'lu voi alungá“. Si érași dice Dumnediesculu Chrisostomu: „de au lucratu cineva din césulu celu dintâiu, se'si primésca astadi drépta plata; de au venitu cinev'a dupa césulu alu treilea, multiamindu se prasnuiasca; de au ajunsu cinev'a dupa césulu alu siesele — de nimic'a se nu se indoésca, cà de nimic'a ne se va pagubí, ér' care se va intemplá la alu nóuelea césu sè se apropie, de nimica temendu-se; de au ajunsu cinev-a la césulu alu unspredecele se nu se ingrodíesca de pedépsa; cà iubitoriu de ómeni fiindu Stapànulu Christosu, primesce pe celu de pre urma, cà si pre celu dintâiu; odihnesce pe celu venitu din ór'a unspredeceea, cà si pre celu ce a lucratu din césulu dintâiu; si pe celu de pre urma miluesce, si pe celu dintâiu mângaié, si aceluia platesce si acestuia da, si lucrulu cinstesce, si indemnarea o lauda. Pentru acésta dar si voi fratii mei, acei cari v'ati ostenitu in acestu sfântu templu, ori déca ati fostu bogati, séu saraci, séu insetati, séu flamânditi, séu veduve, séu din slugile mele, se nu gânditi in inimile vóstre, cà Stapànulu Christosu nu va luá in séma trud'a vóstra; dar luati séma, precumu dice sfânta mai susu dis'a scriptura: „fiindcà Stapànulu Christosu este iubitoru de ómeni, si primesce ostenél'a vóstra“, si veti intra in imperati'a cerésca. Si eu dar robulu Stapànului meu Isusu Christosu, si alu mamei sale fàra de prihana, si de sí prin multe pecate sunt mánjitu, precum nimene altulu din crestinii dela resaritu pàna la apusu; me rogu deci tie, prea curata Maica a Domnului, pentru cei ce s'au ostenitu lucrându sfintiei tale case; déca cinev'a in credintia crestinésca a fostu si a lucratu cu multa ostenéla si cu sudóre, si fóme, si sete si superare, si cu batae de jocu si ocará; primesce prea sfânta Stapàna, munc'a loru si róga pe celu nascutu din tine, cà se nu'i rușinedie in diu'a judecatii, dar se'i numere pe ei intre cei cari voru fi in partea dréptá a scaunului Lui. De órece eu sunt negur'a pecatelor, si nici unu bine n'amu făcutu inaintea Ta Dumnedieule, nici n'amu ostenitu, nici n'amu flamânditu, nici n'amu insetatu, si nici o sudóre, si nici o lacrima n'amu versatu, ci in tóte dilele vietii mele, in pace si in indestulare, si in tóte bunurile acestei desiarte lumi amu trairu, pentru acésta, déca nu putui se platescu cestoru lucratori osteniti, séu din sgàrceni'a mea, séu prin poprire, séu prin iubirea de argintu, séu prin iubirea de aur, amu fostu orbitu de pecatu; prea buna Adjuatóre, prea curata Stapàna, primesce, cà resplat'a loru deseversita se le fie data; si voi fratii mei, iertati-me, si nu me blastamati, si pre voi Domnulu Dumnedieu ve va ertá si prea curata Maica se ve dea; ér' tu prea curata Maica Lui ve va miluí, fiind-ca n'amu pututu eu se ve dau, Domnulu Dumnedieu si prea curat'a Lui Maica a lui Dumnedieu, care esti speranti'a tuturor crestiniloru si pe mine nevredniculu si lipsitul (umilitulu) de sperantiá, si celu nascutu in pecate, vitia stérpa, si smochinu fàra róde, si eu sunt óie ratacita in pustie si nu sunt vrednicu a me numí fiu alu teu, fiind-ca fórte sunt incarcatu cu pecate, ci te milostivesce pré curata Stapàna si primesce-me, nu cá pe cei mai susu scrisii

lucratori, cari s'au ostenitu, dar precum si sfânt'a Evangelie scrie: „primesce-me parinte, cà si pre unulu din naimitii tei; asia primesce-me si pe mine pecatosulu robulu teu Ioanu Négoe Voevodu“.

Nu se scie inca cu precisiune dat'a, cându s'a inceputu recladirea bisericei Argesiu, dar fàra indoiala cà ea nu putea fi anterióra urcarii pe tronul a lui Négoe (a. 1512). Este siguru in sa, cà elu nu au apucatu s'ó véda cu totulu terminata, cà zugravél'a din launtru, inceputa sub densulu, s'a sfsirsitu numai la 1526, patru ani adeca dupa mórtea sea, si cà prevediendu póte priminelele acelorvremuri turburate, elu se grabise a o tãrnosi, a o sãnti in anul 1517, cându erá gat'a numai partea architectonica a bisericei, ér' in interioru, câte-va picturi murale.

In ce privesce constructiunea, biseric'a aréta, cà si caracterulu architecturalu alu seu, o origina orientala. Modulul de a taiá petrele, de ale asiedia cu rosturi puçinu cioplite, punèndu intre elu unu stratu fórte subtile de varu curatu nemestecat cu nasipu, de a le legá cu scóbe de feru fixate prin plumbu, de-a dispune la diferite inaltimi in grosimea ziduriloru dela temelii si pàna la vèrfulu turnuriloru, grindi indoite de lemn, — tóte acestea sunt mai multu decâtu suficiente, déca ne amintim mai cu séma, cà este vorb'a de unu monumentu din secolulu XVI, adeca dintr'o epoca, cându aceste traditiuni se parasise de multu in Europ'a, care se gasia atunci in plina renascere.

Architectulu bisericei dela Argesiu nu erá numai unu architectu mesteru a concepe si a esecutá ornamentele cele mai complicate. Elu avea inca si o mare experientia cá constructoru. Dupa cum recunósce insusi restauratorulu abilu alu operei sale d. Lecomte, nu s'ar fi pututu esecutá mai simplu si mai cu succesu unu programu cá cela datu architectului. Este destulu, pentru a ne dá séma, de a cercetá planulu bisericei in punctulu unde se ridica turnulu celu mare, care sta pe patru unghiuri, fàra spriginulu propteleloru din afara. Cautarea materialuriloru necesarii a trebuitu se presente greutati mari din caus'a lipsei de drumuri practicabile, si a lipsei mijlócelor de transportu, ce avemu la îndemàna astadi. Pentru caramida, lucrulu erá usioru; cà se facea pe locu, pamentulu dându materia prima, ér' lemnulu pentru ale arde luându-se din padurile vecine. Proba cà fabricarea caramidei erá destulu de inaintata, este varietatea modeluriloru gasite in sapaturile intreprinse in giurulu bisericii de Argesiu, precum si ornamentele frumóse de pe dinsele.

Nu totu asia de usioru in sa erá cu pétr'a, care trebui se o aduca din departare de 95 kilometri, din carierele dela satulu Albesci, de lângá Cãmpulungu. Pétr'a este unu calcariu de colóre galbena, de unu graunte stinsu, finu si omogenu. Unu chrisovu dela Négoe Voda, aflatoriu in posesiunea unui mosnénu din Albesci, ne aréta, ca domnulu scutise de dajdii mai multe sate, cari transportasera materialulu de constructiune pentru biserica. Marmur'a si mosaiculu fu adusu din Turci'a cu corabii pe Dunare pàna la Vidinu, de unde apoi se cará la

Argesiu. Nimicu, cum vedemu, nu oprea pe acei ómeni plini de credintia in lucrarea lor. Câte sute si mii de cara trebuira in timpu de ani intregi, cá se trasporté aceea massa de pétra! Nimeni nu se dedea in laturi dinaintea bucatiloru, ce cântaréu peste doue mii kilograme, cum sunt cele intrebuintiate pentru construirea colóneloru din Narthex si pentru turnurile cele mari. Astadi chiar, o asemenea intreprindere s'ar considerá cá presenta greutati serióse.

Cine inse se fi fostu architectulu, care a conceputu planulu unei zidiri asia de maretie, si a executat-o cu atáta arta? Dupa fântáne grecesci acesta ar fi fostu insusi principele Négoe, care in tinereti'a sea traindu la curtea Sultanulu Selim cá ostaticu, ar fi invetiatu architectur'a; Sultanulu l'ar fi insarcinatu chiaru se zidéscá o moschee in Costantinopole, si densulu fie singuru, fie ajutatu de architectulu Manoli din Niaesia, ar fi reusitu se o cladéscá asia de frumosu cu 999 ferestre si 366 minarele in cátu Sultanulu, uimitu de lucrare, aru fi incarcatu pe Négoe cu daruri, dându'i voia a duce in tiér'a Romanésca materialele remase, cá se le intrebuintiedie la edificarea bisericei dela Argesiu. Ori-ce valóre amu fi inclinati se damu acestoru aretari, remane neindoiosu, cá Négoe a contribuitu multu la conceperea planulu architectonicu, si cá elu se pricepea nu numai in architectura, dara si in orfaurarie; cá adevveratu criticu alu artei, elu calatorise prin tieri straine, cá se observé capu-de operele architectonice, si se incungiurase in tiéra de artisti de mare pretiu, architecti, pictori si orfaurari. Cronic'a contimporana ne spune cá intre altele: „Négoe Voda batut-au insusi cu cuisióre unu meru de auru curatu impodobitu cu margaritariu si cu pietri scumpe, pe o icóna a sfântulu Mucenicu Gheorghie din manastirea Nucetu. De siguru cá elu s'a servitu cu mai multi architecti si mesteri din Turci'a, dupa cum incredintiéza si Paulu de Alep: „Se dice, ne spune densulu, „cá nefiindu marmura in tiér'a Romanésca, Négoe, spre a dobândi acestu materialu, intrebuintiá urmatoriulu mestesiugu: Elu dobândi dela imperatulu turcescu unu hatisierifu spre a cladí o giamia in cetatea Bodom (Vidin) si cu acestu mijlocu elu aduse din Turci'a pe riulu Dunarea in corabii, marmura si pétra, pâna la aceea localitate. In acelasi timpu elu tocmi, cá pentru cladirea giamiei, architecti si alti mesteri sapatari de pétra, si puse se lucredie la acésta biserică, la a carei inaltiare elu erá stimulat de o inspirare divina.“ Proba cá printre acesti lucratori unii erau turci, este cá pe o caramida, zidita tocmai in bolt'a turnulu celui mare, se cetesce in litere arabe cuventulu Aláh „Dumnedieu“.

Poporulu in sa carui'a 'i place a imbracă totulu in hain'a mitulu si a legendei, — atribue cladirea bisericei unui mesteru Manole, a caruia balada o damu aci dupa textulu culesu si publicatu de d. V. Alecsandri*).

*) Acésta balada póte se fia cunoscuta lectoriloru din alte câteva publicatiuni anterióre celei din Album; in casu inse cându lectorii aru voí cá se o aiba si in acestu organu alu Associatiunei transilvane, se va putea reproduce in anulu viitoriu.
Red. Tr.

Discursu

despre lucrarea pamentulu, rostitu de I. Georgescu cu ocasiunea adunarei generale a despartimentulu III Sibitanu pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu, ținuta in 30 Octombore a. c. in comun'a Secadate.

Motto: Nauta de ventis, de bobus narrat arator.

Adeca: corabieriulu are grija de venturi se le in-conjure, cá se póta calatorí fâra sfiála preste valurile viforóse ale marei, aratoriulu are grija de semanaturile sale, sciindu cá dela acelea atârna bunastarea si fericirea sa. Si fiind-ca pre noi ne interesédia mai multu punctulu alu doilea cu semanaturile, ne vomu încercá in urmatórele a ve atrage atentiunea asupra imbunatatiriloru mai noue introduse in timpulu din urma in agricultura.

Lucrarea pamentulu este fâra indoiala cea mai vechia ocupatiune a genulu omenescu. Cá dovéda despre acésta este de ajunsu a amintí, cá tocma ómenii cei dintâiu, Adamu apoi fiulu seu Cainu se ocupau cu lucrarea pamentulu.

Agricultur'a au statu in mare védia si la vechii Romani. Industri'a si comerciulu erau la ei despretiuite si numite lucruri murdare si cá atari erau incredintiate sclaviloru sau altoru speculanti. Ocupatiunea de predilectiune a lor a fostu lucrarea pamentulu. Dela acésta nu se da nime indereptu, ci fie-care 'si ținea de onóre a lucrá pamentulu. Astfelu ne spune istori'a, cá pre Cincinatu l'au aflatu solii la córnelu plugulu cându au venitu se'i spuna, cá senatulu l'au alesu cá consulu.

La chinesi, imperiulu celu mai mare din lume pâna astadi, este óre-care datina si obligamentu de onóre, cá fiulu ceriulu (domnitoriulu) se țină in totu anulu intr'o di la córnelu plugulu, voindu prin aceea a aretá supusiloru sei, cátu de multu trebue pretiuita agricultur'a.

Cá in tóte, s'au facutu progresse insemnate si in agricultura. Si nice nu trebue se ne prea miramu de acésta, căci traimu in secululu luminiloru si alu sciintiei, care vrendu nevrendu ne impinge si pre noi spre progresu.

Amu lucratu cu totii pâna mai eri alaltaeri cu pluguri de lemnu — ba unii mai lucra si astadi — nu ni s'au parutu bune destulu, le-amu schimbatu cu de cele de feru, cari ni s'au parutu a fi mai bune pentru lucrarea pamentulu. Asemenea ne-amu procuratu machine pentru semenatulu si sapatulu porumbulu (curuzulu), machine de treeratu, triure s. a. Cu unu cuventu, amu facutu imbunatatiri insemnate instrumentelor nóstre de agricultura, fâra cá mâna in mâna cu acestea se ne fimu amelioratu si sistemulu nostru de cultura, care in parte este totu celu primitivu, dupa-cum vomu vedea mai la vale.

Amu avutu ocasiune a audí pre multi din plugarii nostri mai betrâni dicéndu: „cá pamentulu nu mai dá róde cá mai de multu“, „cá inzadaru ilu gunoimu, cá totu nu se mai facu bucatele cu prisosintia cá mai de multu“ s. a. Si intradeveru, cá cuvintele betrâniloru conținú multu adevveru! La inceputu fiindu pamentulu mai

intregu, mai odihnit, au datu si róde mai bune. Astadi inmultindu-se ómenii, ér pamentulu remanendu totu acela l'amu desecat, l'amu ostenitu de atát'a lucru, càci tre-bue bine se ne insemnamu, este si in agricultura unu princi-piu fórte semnificativu: „din saculu, din care totu iai si numai adaugi nimicu, curendu se gata“. Acestu princi-piu au venitu in minte unoru plugari mai harnici si destepti intr'ale agriculturiei. Acestia au aretatu apoi fórte potrivit caus'a pentru ce pamentulu nu mai pro-duce cá odinióra. Au aretatu, cà facemu nisce araturi de totu superficiale (pre désupra), asia încàtu numai o mica parte din suprafati'a agrului nutresce plàntele, sub-solulu destulu de bogatu in materii minerale remane ne-atinsu, din care cauza apoi sematurile neavendu nu-tremente de ajunsu degeneréza si dau recolte din anu in anu mai slabe.

Tocm'a si in Romani'a este datin'a, cá sè se are càtu de afundu tóte araturile. De aceea si prindu la plugu càte trei patru parechi de boi. Si ce dicu ei astadi? Nu mai sunt multiamiti cu araturile, ce le potu face cu plugu si ceru in gur'a mare, cá se le vina so-cietati de Francezi cu capitaluri de milióne, cá se le esplotedie pamentulu cu mai mari rezultate prin pu-terea aborului.

Araturile adànci de desfundare suntu cele mai ni-merite acolo, unde recoltele suntu slabe. Ele mai au si altu avantajiu! In araturile adànci putendu strabate radacinile plànteloru mai afundu in pamentu suntu scu-tite de secet'a prea mare si se potu desvoltá mai bine, precàndu, in cele superficiale sematurile suntu espuse a perí aci de seceta prea mare, aci de ploii prea multe.

La noi trebue se o spunemu, cà plugarii nostri facu nisce araturi mai multu superficiale. Din care cauza cumu amu disu, recoltele devinu din anu in anu mai slabe. Si éta pentru ce!

Intr'unu anu se subtragu pamentului prin recolta de pre unu agru de unu jugeru (1600 orgii □) urma-tórele cantitati de substantie: prin recolt'a cartofiloru subtragemu 183 chilograme, a gràului 87 chilgr., a fènelui 150 chilog., a trifoiului 160 chilg., a fagului 167 chilg., a molidului 80 chilg. De aci se póte usioru vedé, càtu luamu noi in totu anulu de pre agri, ér' in schimbu nu le damu aprópe nimicu.

Cum ati socoti Dvóstra pre unu omu, care si-ar aruncá pung'a cu banii, sau traist'a cu máncarea pre gârla si dupa aceea ar strigá, cà móre de fóme? De siguru, cà nu l'ati socoti între ómenii cu minte! Si suntu multi si între plugarii nostri, cari facu asemenea; suntu multi, cari lasa balegariulu viteloru in curte de 'lu rima porcii in tóte partile, 'lu lasa de se scurge ce e mai bunu pre strada si déca 'lu ducu pre agru acolo 'lu mai lasa éra timpulu uitatu in arsi'ti'a sórelui si spalatu ploiloru, pàna ce se scurge totu ce au fostu mai bunu in elu. Apoi 'i audim adesea cà au dusu atâtea si atâtea cara de gunoiu si totusi recolt'a au fostu slaba. Lucru firescu! Ne-amu dedatu a pune unu pretiu mai mare pre cuantitatea, cá pre cualitatea balegariului.

Si dupa cum amu disu, apoi suntemu vrednici se fimu socotiti, cá si acela, care 'si arunca pung'a cu paralele, ér' elu striga, cà móre de fóme.

Agricultorii pa'titi au cunoscutu si s'au convinsu, cà balegariulu viteloru stàndu mai multu timpu neintre-buintiatu, perde mai multu cá jumătate din puterea sa productiva; cà pamentulu fàra ingrasiaminte nu póte se produca mai multa sementia, decàtu de trei multu de patru-ori atàta càta au fostu semenata; d. e. semenamu unu hectolitrù gràu, recoltamu trei sau patru hectolitre, cu care inse nice lucrulu celu multu nu se plàtesce, pre càndu déca s'ar ingrasia cum se cade cu bale-gariu de vite, amu recoltá 8 pàna in 10 hectolitre, si càndu s'ar' ingrasia cu escremente de prin esitori (materii fecali) sau cu alte ingrasiaminte din fabrici, cá censusia, potasia s. a. amu recoltá de 10 pàna in 12 ori mai multa sementia. Din acésta mica comparatiune ar' putea calculá ceva si plugarii nostri, cari numai la asia ceva nu gândescu.

Pentru cá se crésca o plànta nu e de ajunsu nu-mai: pamentu, caldur'a, lumin'a si umediala, ci si óre-care nutremente. Acesta e de doue feliuri: organicu si anorganicu. Nutrementulu organicu ilu absorbu plàntele din atmosfera si consista din oxigenu, azotu, carbonu si hidrogenu. Cu deosebire azotulu contribue intr'unu modu fórte insemnatu la nutritrea plànteloru.

Si acésta se intempla sub doue forme: sub form'a de amoniacu prin foi, si sub form'a de acidu nítricu prin radacini. Lucrulu este atàtu de usioru de intielesu, încàtu e de ajunsu, cá cineva se lege cu o sfóra mai strinsu unu pomu tineru pre la mijlocu si se véda cum se aduna materi'a organica désupr'a legaturiei.

Nutrementulu anorganicu alu plànteloru se absorbé din pamentu prin radacini si consista din: acidu fosforicu, acidu sulfuricu, varu, feru, sare, soda, potasia, cu totulu vr'o diece elemente. Sciindu acésta plugariulu se va nisúf totudeun'a a adauge solului din materiile ce crede ca'i lipsescu. D. e. acidulu fosforicu este celu mai insemnatu elementu la vegetatiune si se póte adauge prin presararea de censusia pre agru; acidulu salicilicu prin presararea de saruri, acidulu salicilicu prin presa-rarea de materii de puciósa ect.; càci trebue bine se ne insemnamu, este de ajunsu, cá unulu din elemen-tele amintite se lipsésca sau sè se afle in mesura mai mica in solu si recoltele se devina in parte sau de totu slabe.

Càte din materiile amintite nu se perdu neobser-vate de plugarii nostri! Urmarea este, cà pre cele mai multe locuri plàntele abia vegetédia, din care cauza si animalele numai tãnjescu, pentru cà scimu, cà animalele se nutrescu cu plànte, pre cari dupa nutritre le redau érași pamentului sub forma de escremente.

Precum nutrementulu plànteloru e de dóua feliuri: organicu si anorganicu, intocm'a astfelu devine si la animale cá atare si se preface in corpulu animaleloru in carne si óse; precàndu celu anorganicu, pre care l'au absorbitu plàntele cu radacinile din mineralele amin-

tite — neputendu-se mistui in corpulu animalu — ese sub forma de escremente pentru a dá mai departe nutrementulu trebuinciosu regnului vegetal.

Pușini din plugarii noștrii voru fi cugetatu până acumu seriosu asupr'a acestei cestiuni, că animalele nutrindu-se cu plânte sub form'a de escremente se dea éra indereptu plântelor aceea, ce le au subtrasu cu nutrementulu.

Plugarii noștri au avutu până acumu unu rolu fôrte pasivu in agricultura. Nu au prea bagatu asia séma la ceea-ce se intempla inpregiurulu lor. Pre venitoriu inse voru trebuí se desvólte o mai mare activitate, déca voiescu a avea recolte inbelsugate.

Commasatiunile, cari sunt acumu la ordinea dilei, credemu că ne voru mai desbara de obiceiurile nóstre: „Asia m'amu pomenitu, cum au traitu tatalu meu voiu traí si eu“; de o parte pentru-că chiaru si cá plugari trebuie se spesamu indoitu si intreitu mai multu cá parintii noștri, de alta parte pentru-că ne-amu dedatu cu unu lucsu, care numai cu starea nóstra de plugari nu se potrivește.

Cându vedemu, că tocma si din plugarii mai de rându — cum amu dice — suntu multi imbracati dela talpi până la crescetu cu vestminte de cumparatu, vrendu nevrendu trebuie se judecamu, că unu pamentu, care la parinti au datu o recolta de 5 hectolitre bucate, nóue ne dá de dóua ori atâta. Pre cându lucrulu in realitate se intempla cu totul altmintrea. Nu le facemu acestea că pamentulu dupa cumu amu aratatu, ne da róde mai multe, ci pentru-că timpul in care traimu ne inpinge din di in di se spesamu totu mai multu decâtu parintii noștri. Ce facemu insa, déca agonisé'la nóstra nu ne e de ajunsu pentru cá se ne acoperimu trebuintiele dilnice? Ne apucâmu si facemu datorii! Si nu ar' fi nimicu, cându amu scí âmblá, că se scapamu de ele intr'unu modu cinstitu. Cei mai multi, ne voidu sau neputendu impliní conditiunile de creditu, cadu victim'a neputintiei lor si asia proprietatea se stracura din manile lor in alte mâni mai active.

Amu disu, că comasatiunile, cari in timpul din urma s'au introdusu in multe comune si dupa simptomele ce le vedemu, se voru mai introduce si intr'altele, ne voru silí a ne mai schimbá sistemulu nostru de cultura.

Amu face insa unu pecatu strigatoriu la ceriu, cându si până atunci amu stá cu manile in sinu si nu amu face imbunatatirile ce credemu că sunt de lipsa in agricultura.

Suntu o multime de agri in apropierea padurilor, de unde s'ar putea transportá pre ei frundia putredita si in pamentu grasu, dupa care amu putea sperá la recolte mai abundante. Nime nu se interesédia de o asemenea imbunatatire si frundiele nefindu culese de nime, sunt duse de párae in apele din apropiere fâra a aduce vr'unu folosu agriculturii.

Asemenea sunt multe fenatie naturale, de pre cari nici macaru nisce rachite nu se taie, nici mosinóiele nu se risipescu, ci tóte tunt lasate in voi'a intemplerii. Urmarea acestei nepasari este destulu de daunósa. Fè-

nulu care ar' cresce in loculu rachiteloru si mosinóieloru pre fenatiile nóstre 'lu cumparamu de cele mai multe ori destulu de piperatu. O asemenea economia o timbreadia germanulu apoi fôrte potrivit cu cuvintele: „Eine verschlammte Wirthschaft“ (o economia destrabalata).

Se recapitulamu. Suntemu unu poporu eminentemente agricolu. Amu fâcutu imbunatatiri insemnate instrumenteloru nóstre de agricultura, trebuie se facemu si sistemulu nostru de cultura, déca voimu se nu desecamu de totu puterea productiva a pamentului. Se facemu pentru cultur'a grâului trei si patru araturi, ér' la ogoru se facemu araturi câtu se póte de adânci, că se póta strabate radacinile plântelor cu mai multa usiurintia prin pamentu. De asemenea se nu ne mai multiamimu pentru cultur'a porumbului cu o singura aratura, ci se facemu si pentru elu doua araturi: un'a tómn'a si alt'a primavar'a.

Se damu mai multa atentiune baligariului de animale, atâtu pre timpulu câtu e in curte, câtu si dupa-ce s'au transportatu pre agru. Se ne aducemu adeseori aminte de cuvintele nemuritoriului Lavosier că: „in natura nimicu nu se perde, nimicu nu se creédia, ci totulu este numai o transformatiune si deplasare continua a materiei si a fortiei“.

Disertatiune

„despre cultur'a arboriloru“, insinuata la adunarea „despartimentului alu XII alu Asociatiunii Transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu“ ținuta in Lapusiulu ungurescu la 10 Augustu anulu 1884 de invetiatoriulu Alessiu Latisiu din Lapusiulu-ungurescu.

Scopulu „Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu e maretiu. In cuvintele susu dise se cuprinde fôrte multu. Dela infintiarea asociatiunii până adi n'au fostu norocosu acestu ținutu că se se țina in elu vre-o siedintia a acestei asociatiuni maretie. Prin alte ținuturi se ținu acum'a adunari literarie si de cultura din satu in satu, cându la noi acum'a se parânda din cercu in cercu. Fiindu-că scopulu Asociatiunii e cultivarea poporului romanu, ér' cultivarea se póte face in tóte ramurile, poporulu nostru din acestu ținutu fiindu mai totu de economi, lucratori de pamentu i-mi éu libertatea a pasi inaintea onoratei adunari cu câteva cuvinte despre unu ramu dintre ramurile economice — „despre ramulu culturii arboriloru“. Ve rogu de patientia si de pretiuit'a atentiune a D-vóstre.

Despre „Cultur'a arboriloru“ si anume: 1. Despre folosulu din cultur'a arboriloru in genere. 2. Despre folosulu din cultur'a pomiloru in specie. 3. Despre locurile unde s'ar putea resadí arbori, si a 4. In ce modu s'ar poté lați si intre romani o cultura mai rationala a arboriloru in genere si a pomiloru in specie.

I. Folosulu din cultur'a arboriloru preste totu.

Cultur'a arboriloru e fôrte de lipsa atâtu la agricultori, la meserii, la fabrice, câtu si cá obiecte in

neguțiatoria; ba chiaru ea e faptuitoare necesaria la cultivarea generala a omenimei, de ôre-ce:

1. Arborii ne intindu folosu fôrte mare, unii cu pomele loru, alții cu frundi'a, flôrea, radacin'a si alții cu alte parti.

2. Insusi lemnulu arborelui ne servește ca materia spre a face din elu focu, la instrumente, la obiecte, la machine, de vasa, de edificii, la calea ferata, la vai, si cá materia la deschilinitele meserii.

3. Cu plantarea arboriloru se pôte esoperá legarea nasipului, si in tînuturi delôse si rîpôse in contra spalarei, exundarei si a risipirei e cá ajutoriu numai arborele.

4. Plantele inalte, cum arborii, prin evaporare au mare influentia asupr'a sanatatii ômeniloru si a animaleloru.

5. E de mare iufuientia plantatiunea arboriloru spre alinarea venturiloru mari si stricaciôse si a tempestatiloru fortunôse.

6. Arborii cu mladitiile loru crude, dau in anii secetosi unu nutretiu pretiuitu animaleloru.

7. Arborii ajuta si rodirei pamentului, prin aceea, cá prin radacinile loru sugu nutrementu din pamentulu necultivat, ér' cadiendu diosu frundi'a pe pamentu, se ingrasia pamentulu.

8. Din florile arboriloru albinele ne dau miere. Prin sugerea si evaporarea frundiiloru sale, arborii au mare influentia asupra ploiloru multe si a secetei si altele.

9. Simtiemintele triste in umbr'a arboriloru 'si afla mângaierea, ér' bucuri'a numai intre multime de arbori mici.

Aceste ar fi pre scurtu folôsele ce le avemu din cultur'a arboriloru preste totu.

II. Despre folosulu din cultur'a pomiloru in specia.

Arborele ca produce gustôs'a pôma, in folosulu omenimei sta mai pre susu de tôte. Pomulu ne desfatédia in totu anulu cu pôm'a s'a. Din flôrea pomiloru stringu albinele miere. Din frundia se face nutretiu fôrte bunu la vite, totu cu frundi'a ce cade din pomii se ingrasia pamentulu. Din crengiile cadiute in urm'a curatirei pomiloru se folosescu spre a face focu, si in urma: pomulu déca 'si implinesce servitiulu seu, — lemnulu seu e la mesari, la strugari celu mai placutu.

Cându e sciutu, cá nu e omu pe fati'a pamentului se nu'i placa pomele si se nu aiba o placere deosebita gustândule, ce pôte se fia dar totusi, cá multi dintre ômeni agricultori, lucratori de pamentu de n'au in curte, in gradini, pe otaru nice baremi unu pomu.

Agricultorii acestia, pe copii sei cari mai moru de dorulu pómelor, numai cumparândule pôme din tîrguri, le pôte mângaiia dorulu celu mare de pôme. La lucrulu câmpului vér'a acesti agronomii folosescu de multe-ori spre stempararea setei: apa rea, vinu, vinarsu reu puturos, cari tôte sunt fôrte stricaciôse sanatatiei, in locu cá de ar avea pôme gustôse, cu aceste 'i-ar recorí cu multu mai bine trupulu si sufletulu.

In tînuturi delôse si costôse, unde ar' trebui se fia patri'a culturai pomiloru, despretiuescu pomii, fiindu cá si fâra de lucru, zôla si grija producu pomii pôme seci si rele; éra pomele rele si seci nu se cêrca, n'au trecere, n'au pretiu, celu multu facu din ele: vinarsu, otietu, miedu, le usca s. a. firesce si asia remanu totu rele, prin urmare: crescú pomii fâra de a avé folosu. Nu cêrca specii de pomi mai buni si nobili, se produca pôme bune, cându apoi ar' avé si cumperatori destui, ar capatá pretiu mai mare, atunci ar' cultivá pomii cu succesu bunu.

Ômenii, din locurile siesôse — plane dicu: cá pamenturile loru nu producu pomi, căci pomele cadu ne côpte de pre pomu si in urma piere chiaru pomulu fâra a resplatí scól'a facuta cu rasâdirea lui.

Ômenii cei betrâni, se topescu, vediendu pomii cei frumosi si totusi nu rasadescu, nu nobilédia, dicendu: cá si asia nu voru trâi se ieie folosu, ér' cei tineri din di in di totu amâna cultivarea pomiloru, pâna ce in urma trecu si ei preste viét'i'a junetiei si a barbatiei puternice si harnice de a lucrá; éca asia se amâna de adi pe mâne cultivarea pomiloru si parândându-se acésta din generatiune in generatiune, ce paguba mare in cultur'a pomiloru!

Si ôre in contr'a culturai pomiloru, la locu se fia aceste disce, aceste datine rele, aceste instrainari mari?

Ba nu, nu! Ci cá respunsu lasu se vorbêsca câteva exemple.

Aprôpe de Parisu capital'a Frânciei este adi unu orasielu frumosu, care are o asemenare cu raiulu de pre pamentu. Acestu orasielu adi atâtu de frumosu, inainte cu vre-o 30—40 de ani era unu satutiu micu, fôrte seracu, locuitorii ômeni slabi de compactie si gusietî, erau mai muritori de fôme. Si cum nu, cându acesti agricultori lucrau pururea, dar' fâra folosu, căci otarulu reu, secu si pietrosu nu producea mai nimic'a. Ômeni priceputi din acelu satu au probatu pururea, cá dóra loculu loru secu va produce totusi ceva, au probatu cu malaiu, n'au produsu; grâulu, secar'a, ordiulu, ovesulu, hrisic'a inca s'au cultivatu fara folosu. Ce se faca bietii ômeni? Se calatorêsca in alte tînuturi, n'au pututu se o faca, căci loculu nascerei e fôrte placutu, ômenii ôrecum i-su legati de glie! Ômenii din acelu satu n'au desperatu, ci au mai probatu, dicendu-'si intre sine: Cá Ddieu n'a făcutu acelu locu de blastemu, si n'a lasatu tatalu cerescu acestu satu cá sè se faca numai de pedépsa, căci si ei suntu fii parintelui cerescu, ei suntu datori a'si cástiga pânea de tôte dilele prin lucru, sudóre si zôla, ér' bunulu Ddieu vá binecuventá lucrulu loru!

In urma an probatu cu resaditululu, cu cultivarea pomiloru. La inceputu fâra folosu, erá pe aci se móra cu totii in desperare! Dar iata unii observara, cá nuculu priesce fôrte bine. Atunci cu toti au inceputu a cultivá nuc'a. Nuc'a cea mica a făcutu mari minuni, căci ômenii cei seraci, s'au făcutu bogati, fie-care are adi in locu de coliba rea, casa frumôsa — palatu. Dar ce minune inca. Generatiunea urmatóre e frumôsa, corpulenta, si fâra scaderi trupesci. Asia dara cultivarea nucului

a facutu din unu satu seracu si hidu, unu orasielu bogatu si frumosu. Totu nuc'a a fostu aceea, care din ómeni morbosi, debili, gusieti, muritori de fóme, a facutu ómeni hraniti, sanetosi, frumosi, inteligenti si avuti.

Se vorbescu de esemple mai concrete, de esemple din imperiulu nostru.

La Bud'a-pest'a in totu anulu tómn'a pe dunare vinu din Austri'a la 40—50 de nài incarcate cu totu feliulu de póme, aici facu tèrgu de póme, 10—15 litre de póme se vendu cu 4—6 fl. v. a. Éra tóta érn'a pâna târdiu primavér'a se aducu aici póme: mere, pere, prune s. a. l. in butóie, tonuri. Ba din Austri'a de susu si din Austri'a de josu si din Bohemi'a se aducu la Bud'a-pest'a numai pre unu anu de cãtev'a sute ori chiaru si mii de tonuri incarcate cu totu feliulu de póme. Acest'a nu e destulu, fãra pretiulu pómeloru aduse preste anu din strainatate face cãtev'a milióne florini.

Din orasiere Kecskemet si Nagy-Körös, de acolo unde totu loculu e nasiposu, pre care nasipu 'lu pórtu ventulu in colo si incóce, din acestu nasipu se ducu póme in mare mesura la Bud'a-pest'a. Pe calea ferata de aici se transferédia mare multime de póme, cum in Germani'a, in Bohemi'a, in Poloni'a; ba chiaru in Russi'a si Romani'a. Pe anu din Kecskemet se transferédia mere la 50,000 Hg. si o multime de perseci, din N. Körös la 7.000 Hg. de vişine spaniole. De vomu socoti si celelalte póme vendute in pietiele straine din aceste 2 orasie, se póte calculá cã se capata pe anu la 2 milióne fl.

Óre n'avemu esemple si mai concrete? Nu e lângã noi Chiorulu? Comun'a Coruieni cu jurulu ei? Óre de aici nu vendu economii póme din destulu? Cãte póme se vendu pe anu din Coruieni? Cãte din Brebeni? Din Magureni? Din Cernesci? Din Tevatic'a? s. a. l. Pretiulu pómeloru vendute numai in Lapusiulu ungurescu óre nu se suie la o suma insemnata? Din comun'a Prislopu — din Chióru — se vinde pe anu o mare multime de póme, dar mai cu séma tómn'a l'a tergulu Glodului vendu nuci si prune uscate de vre-o 1—2 mii fl. Acesti ómeni in diu'a urmatóre dupa tèrgu, 'si refuiescu tóta contributiunea, ba si si alte datorii.

Sciu pre unu omu din Fauresci, care are o gradina mai bine de 2 jughere catastrali; acestu omu face in unii ani numai pre póme la 3—4 sute fl. Cu tóte cã are pomi multi in gradina, gradin'a totusi produce din destulu, malaiu la 4—5 cara, fenu si otava la 8—10 cara. Ce venitu curatu si frumosu!

Cãndu dà Ddieu róda in pomi, Chioeranulu e bine ajutat, cãci din póme se imbraca, cu pómele 'si plãtesce contributiunea si alte datorii, dar apoi placerea, desfatarea si hran'a ce ajunge?

Chioreni si Coruienani inca nu cultivédia pomii asia cum ar trebui, cãci cu o cultura rationala ar' putea face cu póme chiaru unu esportu de cãtev'a milióne fl.

Calculedie-si numai Sucenii, Grosieni, Largenii si si Lapusienii s. a. l. cã óre cãte sute de fl. dau ei pe póme in unu anu?! De buna séma ar fi sume mari.

Cu aceste cãtev'a date, esemple, credu cã in destulu amu adevéritu acea, cumca cultur'a pomiloru e unu ramu din cele mai pretiuite, si e unulu din cele mai folositoare ramuri de economie si de comerciulu, din care cu inlesnire se capata mare venitu. Cu aceste esemple, e indestulu de adevéritu folosulu pomiloru, in cãtu ar' trebui se sadimu cu pomi locurile acomodate din gradini, odósa — curte — in urma si locurile dela câmpu.

E adevéritu si aceea, cã se nobilamu acele specii de pomi, cari specii producu mai bine in ţinutul cu-tare si de acele póme, cari 'su mai cercetate, cu care póme cãstigamu mai iute parale.

Acum'a s'ar nasce intrebarea, cã pamentulu de ori si unde, e acomodat spre cultur'a pomiloru?

Délurile mari, costóse si ripóse si vaile adãnci din Bohemi'a si Austri'a 'su asemenea cu ale nóstre. In totu Chiorulu, in comunele: Coruieni, Dradi'a, Poian'a-porcului, Cufóia s. a. l. se producu póme. La Kecskemet si N. Körös pómele priescu in nasipu secu. Din aceste tóte se póte deduce, cã nu e dara ţinutu in tiér'a nóstra frumósa, nu e pamentu asia rece si vitregu, in care déca vointi'a tare înbinata cu stradanie se nu póta produce in cultur'a pomiloru indestulire.

Pere de pamentu cele neinsemnate inca astépta cultivare; cu cãtu dar ar' pofti cultivarea acele plante, care i-su intre plãnte regine. Cãci pomii fãra cultura si ingrigire nu se póte se produca póme cu inbelsugare.

Dicu unii, cã déca toti ómenii ar' cultiva pomi, róda manósa cui s'ar vinde? Cãci e adevératu, cã in unele ţinuturi, in unii ani ar' produce atãtea póme de nu s'ar sci, ce se faca cu ele si atuncea ce ar' ajunge cultur'a pomiloru?

Inmultindu-se populatiunea, cu ea de odata crescu si lipsele ei: Acesta e caus'a de a inaintatu si inaintédia pe di ce merge meseri'a si comerciulu. Inmultirea némului omenescu e caus'a, cã pe nasipulu sterpu ómenii l'au silitu se produca póme gustóse si struguri frumosi. Totu inmultirea ómeniloru e caus'a de délurile costóse dela Prislopu s. a. l. se fie sadite cu pomi — nuci. Mai ântãiu se acopere lipsele de póme locali, mai târdiu cele din ţinutu, si in urma lips'a din departare. In departare se cara pómele cu ajutoriulu cãlei ferate si prin navigatiune. Produce-se cev'a acum'a pre la noi, si se n'aiba trecere? Ba nu. Déca vor avé pómele trecere in pietile nóstre, numai de cãtu s'ar' cercá, s'ar' aflá, pietie altele in patrie, séu de nu, in afara, in strainatate, si totusi ar' avé pómele trecere.

Cãtu ovesu se produce in ţinutul Lapusiulu de presinte si óre n'are trecere?

Alte ţinuturi au ómeni trimisi cá calatori si calatorescu la alte popóra, in ţinuturi mai spre nordu, in orasiere mai mari din departare, cã se cerce acolo, lipsele de póme a acelor'a, se cerce, cã acolo cari specii de póme ar' avea trecere mai buna, cari specii i-su mai placute acolo, cã apoi acele specii acasa la ei se le nobilédia si inmultiesca. Aceli ómeni bine au intielesu sententi'a lunei comerciale, ce dice: „cã cultivatoriulu cu produsele sale e datoriu a se acomoda pe placulu

gustulu cumparatoriului; cà ori si càtu se ne fie de placute produsele nôstre, e in zadaru, cà-ci acele remànu nevendute, dêca nu corespundu la placulu cumparatoriului“.

In Kecskemét si N. Kőrös adi a ajunsu la noi cultur'a pomiloru punctulu celu mai inaltu. Aceste doua orasie pórtã la noi unu negotiu mai mare cu póme. Aicea unu omu de rându si seracu, care are 2 jugh. de pamentu nasiposu, reu, câstigá din vinu si póme la 1.600 fl. venitu curatu. Acestu venitu càtu e de mare faciã cá la unu lucratoriu de pamentu dela noi. La noi economulu cu 30 de jugh. de pamentu nu produce mai nimic'a, de abia traiesce de pe o di pe alta. Cându economii nostri si-ar' lucrá pamentulu seu celu banu, mai rationalu, l'aru cultiva si cu pomi, ar trebui se produca pe anu de 15 ori mai multu, va se dica la 24 mii fl. Ce suma fabulósa? Si totusi cu ratiune s'ar' puté câstigá.

III. Despre locurile unde s'ar' putea resadí arbori. Onorata adunare!

Aru fi fórtè consultu se resadimu arbori in urmatórele locuri, si anume:

1. In gradini, pentru câstigu se resadimu pomii roditori, si tufisie roditóre, ér' pentru placere se pótu resadí arbori si tufisie de infrumsetiare.

2. In comune pe marginile uliteloru mai largi si pre lângã alte locuri deschise e consultu a resadí pomii roditori de érna ori alti arbori ratacanati de onóre (?), càci evaporarea acestoru arbori aduce mare folosu sanatatii ómeniloru si a animaleloru si in periclu de focu servescu spre a impedecá latirea focului.

3. E folositoriu a resadi pomi in vinie, dara mai consultu e a se resadi sub vinia, cá nu cumva prin umbr'a pomiloru se intãrdie cócerea struguriloru. Piersecii de tómna cu ramurile loru cele rari, nu-su spre stricaciune la cócerea struguriloru.

4. De parte de drumurile pulberóse prin gradini si alte locuri e bine a se resadí cu pomitiari, pre acolo unde se ocupa ómenii cu crescerea vermiloru de matasa, fiindu-cã frundiile pomitiariloru de lângã drumuri pulberóse nu suntu bune la crescerea vermiloru de matasa.

5. Càtu de frumosu, si folositoriu ar' fi, cându s'ar' resadí pe lângã drumurile de tíera si de otaru pomi roditori, ori arbori crengosi.

6. Lângã fântâni, dar' mai cu séma lângã adapatori si acele locuri, cari se folosescu de pasiuni si stanisci sè se sadésca, cu pomi ori arbori ramurosi, cá vitele in verile cele calde, ferbinti sè se póta odihní in umbr'a loru.

7. E consultu sè se sadésca pre marginile locuriloru de economia, cá gardu viu, in contr'a venturiloru mari, si stricacióse, de meta, cá atátu se fie mai sigure otarale dintre pamente.

8. In locuri nasipóse, care nasipu 'lu pórtã ventulu de icea colea, e bine a se sadí cu de acei arbori ori tufisie, cari priescu aici, acestea aicea léga nasipulu de olalta, 'lu intaresce din frundiile cadiende ale arboriloru, se face pe nasipu unu rându de pamentu productivu.

9. Tiermuriu apelor, cóstele ripóse, pâraiele hîde se potu scuti de spalarea apei, de risipire, numai si numai prin plantarea arboriloru. Ce póte fi caus'a de apele in totu anulu esundã tíerini intregi, ba chiaru si tíer'a intréga remane fara de nutrementu? Nu e alt'a decãtu taierea paduriloru, lazuirea paduriloru!

10. In locurile acelea, cari nu se potu folosi spre cultur'a agronomica, trebuie sadite cu arbori, si sè se lase de paduri, dupa imprejurarile locali sè se sadésca cu arbori de aceia, la cari ar' fi mai cercetatu lemnulu, séu de se póte cu succesu, chiaru si cu pomii roditori, cà-ci prin sadirea cu pomi a locuriloru rele, nefolosivere, loculu de sub pomi se imbunatãtiesce, face iérba multa si de calitate fórtè buna.

Cându unu ținutu ar impliní baremu încãtv'a aceste 10 puncte, ce folositoriu si placutu ar' fi. In acelu ținutu nu s'aru duce lipsa de bucate, prin vendiarea pómeloru ar' câstigá bani, morburi lipicióse nu i-ar' cercetá, focuri estinse nu s'ar' putea intemplá, acolo n'aj vedea ripe hîde; cóste si déluri intregi plesiuge, ci acelu ținutu ar' semená cu o gradina de desfatãre. Aru fi raiu pe pamentu!

IV. In ce chipu s'ar' putea lați si intre romani o cultura mai rationala a arboriloru in genere si a pomiloru in specia?

Inca la inceputulu lunei a facutu bunulu Dumnedieu totu feliulu de pomi si i-a datu omului spre folosu. Cea de ántãiu parehia de ómeni au gustatu placerea pómeloru, asia dice sãnt'a scriptura. In altu locu in s. scriptura se dice: „Fãcutumi'amu gradini si livedi, si amu saditu intrensele totu feliulu de pomi roditori.“ Gradinile Babilonice din vechime, inca au fostu o cultura inaintata a arboriloru. Asia dara fórtè vechia e cultur'a pomiloru si numai cu incetulu putura inaintá si perfectoná. Dupa parerea mea modesta numai asia s'ar' putea inaintá si lați cultur'a pomiloru intre romani, cându s'ar' infintia in fie-care comuna „reuniuni“ si „Associatiuni“ càror'a se le fie scopulu „cultivarea arboriloru“ si a „pomiloru“.

Gvernulu tíerei de adi se vede cà si-a luat de ținta apararea paduriloru si latirea culturai arboriloru, cà-ci pentru apararea paduriloru a infintiatu inspectoratelé de paduri, luãndu óre cum sub scutulul statului padurile. Pentru lațirea culturai arboriloru si in specie a pomiloru a lasatu gvernulu cà la fie-care scóla poporala sè se faca o gradina de arbori séu de pomaritu. A infintiatu scóle de arbori de modelu, a trimisu prin tíera inveniatiatori ambulanti de pomaritu. Cu aceste mijlóce s'a curmatu in càtv'a reulu, s'a pusu in càtv'a inceputulu spre a se lați in tíera cultur'a arboriloru.

Cá mijlócele gvernului se aiba resultatu imbucuratori, ceea ce eu tare asiu dorí, e de lipsa Associatiuni private, indemnu privatu, cà-ci altcum bunele intentiuni ale gvernului nu voru avea resultatu imbucuratori. Cându in fie-care satu se voru infintia Associatiuni si si cu mijlócele gvernului, atunci abunaséma s'ar' radicá cultur'a pomiloru la noi, la o trépta fórtè susã. Atuncea din cultur'a pomiloru ar trage poporul romanu

fórte multe folósa. Atunci de siguru in fie-care satu s'ar face o gradina modelu de pomaritu, si pre anu ce ar' merge ar' imbunatatí starea materiala a poporului romanu.

Incheiu acésta disertatiune cu oftarea, cá se deie bunulu Dumnedieu, cá in fie-care comuna sè se infiintiedie „Associatiuni“ sau „reuniuni“ de pomaritu, ca asia credu, cá se va lați si intre romani „cultur'a arboriloru“ atátu de folositorie.

Lapusiulu unguurescu, la diu'a Sântului prorocu Ilie anulu 1884.

Alessiu Latisiu,
invetiatoriu primariu normalu.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 511/1887.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luatu din sedinti'a dela 21 Noemvrie 1887.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte.

Membrii presenti: Dr. Il. Puscariu, P. Cosm'a, Z. Boiu, E. Macellariu, I. V. Russu, I. Popescu, I. St. Siulutiu, G. Baritiu, B. P. Harsianu, E. Brote cassariu.

Secretariu: Dr. I. Crisanu.

Nr. 204. Directiunea scólei civile de fete cu internatu a Asociatiunii prin adres'a dto 12 Noemvrie a. c. Nr. 357 in legatura cu o recercare primita din partea „Reuniunei romane de cântari din Sibiu“, intréba: daca este ori nu a se permite acum numitei reuniuni se-'si instaledie scól'a sa de coru, la care voru participá si multe din elevele scólei nóstre, in una din localitatile acestei scóle? Directiunea observa, cá sal'a cea mare ar fi disponibila in anumite dile, dela órele 5—6, eventualu dela 4—6 (Ex. Nr. 498/1887).

— In considerarea, cá multe din elevele interne ale scólei Asociatiunii, s'au declarat, cá voru participá la scól'a de coru de fetitie, intemeiata de reuniunea de cântari din Sibiu, pentru ca se nu se alteredie ordinea de casa, se permite, cá exercitiile numitei scóle sè se țina in un'a din salele scólei Asociatiunii, nejnindu-se intru nimicu prescisele regulamentului internu pentru acésta scóla.

Nr. 205. Reuniunea femeiloru romane din Sibiu prin adres'a dto 12 Noemvrie a. c. Nr. 62 arata, cá a primitu a satisface recercarei ce i s'a facutu din partea acestui comitetu cu datulu 29 Iulie a. c. Nr. 332 de a procurá o colectiune de modele originale romanesci pentru lucrulu de mâna femeiescu, si cá va face pasii de lipsa spre a pune la cale numit'a colectiune, rugându-se spre acestu scopu si de spriginulu Asociatiunii. (Ex. Nr. 499/1887).

— Spre placuta sciintia.

Nr. 206. Directiunea scólei de fete prin adres'a dto 16 Noemvrie a. c. Nr. 370 cu provocare la hârti'a acestui comitetu de sub Nr. 461. a. c. presenta proiectulu de budgetu pentru anulu scolaru curentu 1887/8 (Ex. Nr. 502/1887).

— Proiectulu de budgetu prezentatu se transpune spre censurare unei comisiuni in persónele dloru Parteniu Cosm'a, Ioanu Popescu si Eugenu Brote membri ai comitetului.

Nr. 207. Secretariulu II alu Asociatiunii raportédia, cá la 10 Noemvrie a. c. sub Nr. 431 s'a facutu, pe cale presidiala, aratare la on. Inspectoratu reg. ung. de scóle alu comitatului Sibiu despre schimbarea intemplata in directiunea dela scól'a nóstra civila. Prin adres'a dto 12 Noemvrie a. c. Nr. 975 susnumitul inspectoratu a luatu la cunoscintia schimbarea efeptuita (Ex. Nr. 504/1887).

— Despre acésta e de a se incunoscintia directiunea scólei amintite.

Nr. 208. Oficiulu pentru mesurarea competintieloru erariale cu datulu 13 Noemvrie a. c. Nr. 3349, cere, se i se transpuna in originalu contractele incheiate cu architectulu G. Maetz, cu privire la cladirea scólei si la adaptarile si reparaturile dela cas'a de chirie strad'a morii Nr. 8. (Ex. Numerulu 505/1887).

— Cererei numitului oficiu sè se satisfacá fâra amânare.

Nr. 209. Ioanu Șovagau dileriu in Deju se róga pentru unu ajutoriu de 25 fl. pe sém'a fiului seu Nicolae, invetiachelu de rotariu in Deju (Ex. Nr. 506/1887).

— Nefiindu vacantu nici unulu djn stipendiile menite pentru spriginirea invetiacheiloru dela meserii, cererei presente de astadata nu se póte satisfacé, petentele se indruma inse la eventualele concursuri, ce se voru escrie.

Nr. 210. La propunerile făcute cu privire la scól'a de fete cu internatu a Asociatiunii din partea dlui prim-secretariu alu Asociatiunii G. Baritiu comunicate prealabilu cu directiunea acelei scóle si in legatura cu proiectulu prezentatu de acum numit'a directiune sub datulu 18 Noembre a. c. Nr. 375 cu provocare la acelea propuneru, comitetulu ia urmatorulu conclusu: (Ex. Nr. 507/1887).

a) Intrare neconditionata in tóte localitatile institutului au numai organele aplicate in institutu.

b) Visitarea institutului se póte permite parintiloru sau tutoriloru elevelor, sau preste totu ori si carei persónè onorabile; numai inse in óre, cându elevele nu voru fi conturbate si numai cu scirea directiunii si sub conducerea directorului respective a directórei sau a unui organu substituitu de densii.

Internatulu inse nu se póte cercetá fâra scirea directórei.

c) A cercetá elevele interne in ori si care di, se póte permite numai parintiloru sau tutoriloru, cari nu sunt cu locuintia in Sibiu.

Publiculu din locu se va permite cercetarea elevelor interne numai in Dumineci si serbatori, la órele cându elevele nu sunt ocupate, si numai câte odata in septemana.

d) Persónele cari vinu se cercetedie elevele voru fi condusu de portariulu institutului in sal'a de convorbire Nr. 16,

unde voru astepta, pâna cându elev'a sau elevele numite, cu scirea si permisiunea directórei, se voru presentá.

Numele cercetatórilor se introducú intr'o carte, care sta deschisa pe mas'a din sal'a de convorbiri.

Nu este permisú a aduce cu ocasiunea viziteloru victualii sau zacharicale pe sém'a elevelorú.

Dupa órele 7 sér'a nici o persóna streina nu mai are intrare in institutu.

e) Visitarea personalului ajutatoriu asemenea nu este permisa fara concesiunea directórei.

f) Pentru a putea esecutá cu rigurositate cele prescrise in punctele precedente, portalele institutului au se fie intodéun'a incuiate, ér' portariulu este responsabilu, cá nimenea se nu intre fara scire in edificiulu institutului.

g) Directorulu va publicá stipulatiunile acestei ordini de casa, cari privescu publiculu externu, prin afisiare la locu potrivit.

h) A trimite victualii sau bani la mân'a elevelorú se va permite numai cu scirea si invoirea directiunei. Daca acésta va face observarea, cá pentru care-va dintre eleve astfelu de trimiteri au efecte stricasióse in privinti'a educativa sau sanitara, acelea nu se voru mai admite.

Nr. 211. Directiunea scólei civile de fete a Asociatiunei prin adres'a dto 18 Noemvrie a. c. Nr. 376 intréba: daca e, cá si dela elevele din cursulu complementariu sè se incassadie tax'a de inscriere de 2 fl. Parerea directiunei e, cá dela elevele care n'au frecuentatu scól'a civila a Asociatiunei, cu dreptu cuventu s'ar putea cere numit'a taxa. (Ex. Numerulu 508/1887.

— Pentru viitoriu tóte elevele, care pentru institutulu Asociatiunei sunt noue, fara deosebire, daca frecuentédia cursulu ordinariu ori celu complementariu, voru solvi la intrare, odata pentru totdeun'a, taxa de inscriere cu 2 fl. v. a.

Nr. 212. Delegatulu comitetului in afacerile scolare, dl Ioanu Popescu raportédia, cá pentru cursulu complementariu s'au oferitu a dá lectiuni in modu gratuitu: dl Z. Boiu, asessoru consistorialu si membru alu comitetului, din limb'a romána si din literatur'a generala, si dl Ioanu Popovici in-ventiatoriu la scól'a elementara de fetitie a Reuniunei femeiloru romane din Sibiiu, din Fisica si Chemia.

— Se ia spre placuta sciintia cu multiamita.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
v.-presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secretariu II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde dloru: Cosm'a, Popescu, Baritiu.

S'a cetitu si verificatu.

Sibiiu, 23 Noemvrie 1887.

G. Baritiu m. p.

P. Cosm'a m. p.

I. Popescu m. p.

Nr. 526/1887.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 6 Decemvrie n. 1887.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a vice-presiedinte. Membrii presenti: Dr. Ilarionu Puscariu, P. Cosm'a, Elia Macellariu, I. Popescu, Z. Boiu, G. Baritiu, I. V. Russu, E. Brote, cassariu.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 213. Domnulu F. Szalay, architectu in Sibiiu, presenta o socotéla in suma de 425 fl. v. a. pentru unu planú si unu preliminaru detaiatu, ce le ar' fi pregatitu pe sém'a Asociatiunei transilvane la provocarea ce i s'a facutu in scrisu din partea d-loru: P. Cosm'a si E. Brote. (Ex. Nr. 512/1887).

— Se transpune, spre dare de parere, comisiunei edile.

Nr. 214. Secretariulu II presenta harti'a dlui advocatu din Turd'a, Anani'a Moldovanu, dto 26 Noemvrie a. c. referitóre la dreptulu de móra alu Asociatiunei transilvane in comun'a Vidra si la praxa usitata in comitatulu Turd'a-Ariesiu fatia cu asemenea mori, precumu este mór'a Asociatiunei. (Ex. Nr. 514 si 523/1887).

— Comitetulu in numele Asociatiunei, cá proprietariu de móra in comun'a Vidr'a, dà o declaratiune in scrisu, de cuprinsulu, cá este invoitu, cá provisorulu comitatului (rétmester) se suscépa, colectivú cu alte mori, si planulu despre mór'a sa, invoindu-se a suporta, in proportiune, spesele numitului provisoriu.

Declaratiunea se transpune dlui advocatu din Turd'a, Anani'a Moldovanu, dimpreuna cu imputernicirea, de a representá Asociatiunea si a face toti pasii de lipsa in afacerea acést'a.

Totodata se provóca dl. advocatu B. P. Harsianu, plenipotentiatulu Asociatiunei in caus'a lasamentului dupa fericitulu „Jancu,” la care apartine si mór'a din Vidr'a, se raportedie cátu mai ingraba despre stadiulu, in care se afla acésta cauza.

Nr. 215. Dl. Anani'a Moldovanu, advocatu in Turd'a, prin adres'a sa dto 26 Noemvrie a. c. substerne harti'a preotului din Ocolisiulu mare, Nistoru Manciu, carele se róga, sè se iee spre sciintia, cá Ioanu Mezei, preotu gr. or. in Oresti, reposându si fiindu asiguratú la banc'a „Transilvani'a” pe sum'a de 2000 fl. v. a. in favorulu Asociatiunei, densulu, cá celu mai de aprópe alu reposatului, a si facutu despre casulu acesta de mórte aratarea de lipsa la agentur'a din Cluju a numitei banci. Preotulu N. Manciu se róga mai departe, ca, primindu Asociatiunea numit'a suma de 2000 fl. se impartasiasca pe prunculu minorénu, Eliseiu Mezei stud. de class'a III la gimnasiulu romanu din Blaju, remasu dupa reposatulu, cu unu stipendiu corespundietoriu, pâna ce va fi absolvatu studiile; acést'a ar' fi in consonantia cu scopulu urmaritu de reposatulu prin asigurarea sa. (Ex. Nr. 515/1887).

— Pentru-ca comitetulu se póta face pasii de lipsa intru ridicarea sumei de 2000 fl. pe care, dupa cumu se sustine,

a) fostu asiguratu preotulu Ioanu Mezei in favorulu Associatiunei, se recerca preotulu Nistoru Manciu, a asterne incóce:

a) cuietanti'a din urma despre premiile platite;

b) unu estrasu din matricul'a mortiloru despre casulu de mórte a preotului Ioanu Mezei si

c) politi'a originala de asigurare, incheiata intre reposatulu I. Mezei si banc'a „Transilvani'a“ asigurându-lu, cà primindu banii, comitetulu nu va intàrdia a'i satisfice dorinti'a, in ceea-ce privesce stipendiarea minorénului Eliseiu Mezei.

Totodata sè se incunoscintiedie si on. directiune a bancei „Transilvani'a“ despre starea lucrului, cerendu-i-se informatiunile de lipsa cu privire la modalitatea ridicarii sumei asigurate in favorulu Associatiunei, si rugându-o se nu elibereze numit'a suma la alta màna, pàna ce nu se va fi constatatu pe deplinu destinatiunea ei.

Sibiiu, d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secretariu II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde dloru:
Dr. II. Puscariu, P. Cosm'a, E. Macellariu

S'a cetitu si verificatu. Sibiiu, 9 Decembre 1887.

Dr. II. Puscariu m. p. E. Macellariu m. p. P. Cosm'a m. p.

Bibliografia.

Se mai afla de vendiare si se pot afla prin librari'a Wilh. Krafft in Sibiiu cu pretiuri fixe:

— Georgie Lazaru si scól'a romana memoriu de P. Poenariu si G. Sion membrii ai academieii. Bucuresci 1871 40 cr.

— Memorialulu reprezentantiloru alegatoriloru romani adupati la Sibiiu in a. 1881 publicatu in patru limbi, pretiulu in fiacare limba scadiutu la 80 cr. (2 lei n.)

— Actele conferintiei electorale a reprezentantiloru alegatoriloru romani, tñuta in Iuniu 1884. 50 cr.

— Raportulu lui Avram Iancu despre faptele bellice din a. 1848/9. 40 cr. v. a.

— Raporturile prefectiloru Simion Balintu si I. Axente Severu din anulu 1884/0. Pretiulu 40 cr.

— Istori'a regimentulu II. granitariu romanescu din Transilvani'a de G. B. 40 cr. v. a.

— Dictionariu ungurescu-romanescu de G. Baritiu, 41 còle tiparite. 3 fl. v. a.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuariu 1888 se incepe cursulu alu XIX-lea alu foiei

„TRANSILVANI'A“

pe anulu 1888.

Dupace in siedinti'a II a adunarei generale dela Alb'a-Iuli'a tñuta in 9 Augustu 1886 s'a reasumatu conclusulu adunarei generale din Orescia si s'a decisu, cà din 1 Ianuariu 1887 nu numai membrii fundatori si pe viatia, ci si toti membrii ordinari ai asociatiunei transilvane se primésca acésta fója gratis si franco de portulu postei, asia avemu onóre a face cunoscutu, cà la toti domnii membrii ordinari, càti platescu regulatu tax'a de 5 florini v. a. pe anu, se va trimite Transilvani'a gratis pe fie-care anu.

Pentru nemembrii pretiulu este 3 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dà; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singuratici din anii trecuti nu se dau, càci tóte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Associatiunei. Din aceste se vendu cu càte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu; din ceilalti ani se afla.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postalulu de a dreptulu la Comitétulu Associatiunei transilvane in Sibiiu.

Pe lãnga alte scrieri destinate pentru publicare, se primescu ori-ce anuntiu bibliografice, cumu si recensiu si dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiectivu asupr'a productelor literarie, scientifiche si artistice.

Spre a se face de aici espeditiunile càtu mai regulatu, ddnii membrii noi si ddnii prenumeranti sunt rogati, cà pe lãnga scrierea càtu mai limpede a numelui, connumelui si localitatiei, se nu'si pregete a pune esactu si post'a din urma, in tóte casurile unde locuintiele nu se afla in cetate sau orasiu bine cunoscutu si frequentatu.

Multime mare de comune au acelasi nume, càte 4—6 pãna la 14 comune totu cu unu nume. De aceea in casuri nenumerate cauta se adaogemu la adresa si comitatulu sau districtulu in care ne aflamu, cà se nu ratacésca adresele dintr'unu comitatu in altulu, din o tiéra in alt'a.

Mai multe sute de comune au nomenclatur'a loru in càte trei si patru limbi. In casuri de acestea se nu credemu cà espeditorii postelor cunosc tóte comunele dupa tóte numele lor, ci trebue se puna insusi abonatulu numele comunei in càte doue limbi si anume in limb'a statului. Din lipsa de adrese esacte mii de scrisori si diarie se intorcu inapoi la post'a de unde s'au trimisu in lumea larga, éra apoi daca nu se iau dela posta, in càtoro luni se arda.

Redactiunea.

